

S'hi posin com si posin els teòrics l'arquitectura mai produirà dissenys òptims, objectius, perfectes: massa complexa per a això. El seu regne és el dels dissenys optimitzats amb un grau prou alt de subjectivitat. La memòria importa, memòria que, contraintuïtivament, no serà mai ancestral. La memòria que forma les tradicions es basa en allò que han estimat els nostres avis. Si allò que han estimat s'assembla a allò que van estimar els seus, i així successivament, tampoc tindrem exactament una memòria ancestral, sinó alguna cosa semblant al Joc dels Disbarats: per aquí m'han preguntat i per aquí m'han contestat. Allò que considerem tradició, allò que considerem la nostra memòria col·lectiva, muta de generació en generació de manera erràtica i sovint imprevisible.

L'arquitectura funciona impulsada per determinades peces, construccions, edificis, que actuen de motor o exemple per a totes les altres de manera més o menys evident, des del Partenó fins a les masies, una cabana de fusta o el Colisseu. Això és acumulatiu i segueix funcionant així. A la memòria romana s'hi va sobreposar la medieval, la barroca, etcètera, fins arribar al nostre moment contemporani, del que m'atreveria a destacar dos exemples indiscutibles: l'Empire State, del que no han gosat ni canviar el nom, i l'òpera de Sydney. N'hi pot haver algun més.

La cultura andalusa és, sens cap mena de dubte, una de les més potents de tota Europa, una cultura d'intercanvi alhora crua i refinada tan fixada a la terra que l'ha creat com exportable al ritme de la seva cultura i de la seva gent que, repartida arreu, ha tendit a organitzar-se i relacionar-se amb els seus països d'acollida com a col·lectiu.

Per aquell atavisme de marcar el lloc posant algun element dret per a desafiar la gravetat, fàcil de dibuixar i recordar, l'element identitari més poderós dels andalusos ha estat la Giralda de Sevilla, antic minaret de la mesquita reconvertit en campanar d'una catedral catòlica en un gest que té molt més de respecte que d'imposició: no oblidem que venim de creure'ns un dels mites més insidiosos de tota la història d'Espanya, anomenat *La Reconquesta*, mentida que amaga un dels períodes de convivència pacífica més rics de tota la nostra història, modèlic des de tots els punts de vista si el comparem amb les nostres circumstàncies actuals: pobles i ciutats, desenes i desenes d'ells, amb església, sinagoga i mesquita(1) que sovint funcionaven com a veritables centres ecumènics. La malanomenada Reconquesta té, fins i tot, el seu estil arquitectònic propi, el Mudèjar: art islàmic cristianitzat.

La Giralda simbolitza tot això. D'entrada la seva pròpia concepció ja resumeix aquesta idea de l'intercanvi cultural a l'adaptar el model del minaret de Kutubia, a Marràqueix, construït deu o vint anys abans: la cultura del Magrib i la cultura àrab condensades a un altre continent en una peça orgullosa d'una alçada gairebé impossible per a la seva època, gairebé cent metres(2), pintada originàriament d'un cridaner color vermell encès per a convertir-la en el símbol de Sevilla. La Giralda, doncs, no és tan una peça religiosa com un edifici que, recolzat sobre els seus múltiples valors, cau bé: és un edifici literalment universal(3).

L'origen de les seves rèpliques és l'orgull de ser. La reivindicació. El record d'una identitat que enriquirà el lloc on s'emplaça. La Giralda comença a replicar-se molt a prop de la pròpia Sevilla, a Écija o a Carmona. Les seves rèpliques identificaran molts llocs arreu, sovint de manera insospitada. Un dels símbols d'identitat del Penedès, la comarca que va veure néixer el Cava, és la Giralda de l'Arboç, ara catalogada, restaurada i convertida en edifici públic. Però la terra que la va veure triomfar de manera decisiva són els Estats Units d'Amèrica, la cultura d'intercanvi per excel·lència, la Roma moderna que s'enriqueix i es fa forta incorporant sensibilitats diverses. Hi ha Giraldas per tots els Estats Units, moltes d'elles amb un interès arquitectònic remarcable. Hi ha Giraldas als llocs de colonització espanyola com Florida o Califòrnia (existeix la Giralda de Miami, existeixen un mínim de cinc o sis Giraldas a Los Angeles, on hi arriba a haver una església amb dues Giraldas bessones que li emmarquen la façana, tot el conjunt d'un bellíssim color blanc. També existeix la Giralda de San Francisco) i a llocs menys obvis com Cleveland, Toledo (Ohio), o Kansas City. També hi ha dues Giraldas monumentals a Chicago, estranyament lligades en aquest cas a l'arquitectura hotelera.

La Giralda més famosa de tots els Estats Units va ser la de Nova York. Acabada a 1890 va ser, amb els seus 148 metres, l'edifici més alt de la ciutat fins que l'arquitecte Cass Gilbert va començar a construir l'edifici Woolworth a 1910, edifici que, per cert, també té bastant de minaret.

Per 20 anys Nova York va ser presidit per la seva Giralda, concebuda com l'element vertical del que havia de ser l'espai més popular de la ciutat. El nom potser us sona: Madison Square Garden(4). Darrer apunt per si voleu lligar caps: quan Federico García Lorca viatja a la ciutat a 1929 convidat per la universitat de Columbia l'edifici fa quatre anys que està enderrocat: el solar era massa valuós per a un edifici tan baixet.

La nostra actitud a l'hora de projectar i entendre els edificis no ha canviat des dels promotors de la Giralda de Nova York. Només així s'entenen edificis espanyols amb finestres concebudes

per a països amb la meitat d'hores de sol que els que tenim aquí, o aquests homenatges al verd, al reciclatge o a qualsevol dels elements que puguin estar actualment de moda(5). No ens podem deslliurar d'això per la raó que esmentava a l'inici de l'article: l'arquitectura és i serà sempre un disseny optimitzat. Saber-ho ens ajudarà a entendre el diàleg entre arquitectura i allò que en qualsevol moment considerem identitari.

(Foto: la Giralda de Nova York al Madison Square Garden. McKim, Mead & White, arquitectes)

(1) Mesquites que no miraven a la Meca: Miraven a Còrdova, la seu del califat més progressista de tota la història de l'Islam, al que li devem, entre altres coses, ser un dels focus que va conservar el classicisme molt abans que les ordres monàstiques s'hi possessin seriosament.

(2) L'alçada actual de 104 metres es va assolir muntant la Giraldilla sobre la Giralda, una peça cristiana que allotja el campanar pròpiament dit molt respectuosa amb la construcció original.

(3) En aquest sentit la seva adaptació a un edifici catòlica no podia ser més fàcil des del moment en que catòlic vol dir, precisament, universal.

(4) No ubicat exactament on és l'actual. Però sí és la mateixa empresa. La Giralda va ser projectada pel millor estudi de tota la ciutat de Nova York, els increïbles McKim, Mead & White. La història de la Giralda de Nova York és flipant, arribant a comprendre l'assassinat a sang freda de Stanford White, el més talentós dels tres arquitectes, en el que es va anomenar el Crim del Segle a la ciutat.

(5) No és la meva intenció carregar-me ni el verd ni el reciclatge, ans en contrari: són temes massa importants com per ser frivolitzats convertint-los en això.